

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії
Ігор РОМАНЮК

«___»_____2024 року

ПРОГРАМА

вступного іспиту з конкурсного предмета "Історія України" для осіб, що вступають на навчання для здобуття ступеня бакалавра за державним замовленням

Харків – 2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАВДАНЬ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Зміст роботи визначено Програмою зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання з історії України, здобутих на основі повної загальної середньої освіти, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 26 червня 2018 року № 696.

Метою вступного іспиту є перевірка у кандидатів на навчання необхідного рівня знань, що потрібні для засвоєння відповідної освітньо-професійної програми.

Завданням вступного іспиту з історії є:

- перевірити відповідність знань та умінь вступників програмним вимогам;
- виявити рівень навчальних досягнень вступників;
- оцінити ступінь підготовленості випускників загальноосвітніх навчальних закладів до подальшого навчання у Національному університеті цивільного захисту України.

Зміст програми вступного іспиту структурований за рівнями організації життя й складається зі «Вступу» та розділів: «Київська Держава», «Роздроблення Русі. Південно-західні руські князівства (XII - перша половина XIV ст.)». «Етнополітичний розвиток», «Україна під владою Литви і Польщі. Історичні процеси в міграційних явищах», «Українські землі у складі Речі Посполитої (друга половина XVI - перша половина XVII ст.)». «Зростання козацтва. Визвольна війна. Становлення державності», «Українська козацька держава (2 половина XVII - початок XVIII ст.)», «Правобережні та Лівобережні українські землі в 2 половині XVIII ст. Етнополітика», «Українські землі у складі Росії та Австрії у XIX ст. – початку XX століття», «Українська революція. Боротьба за відновлення державності», «Встановлення комуністичного тоталітарного режиму в Україні», «Відновлення незалежності України», «Творення нової України» які, в свою чергу, розподілене за розділами і темами.

Вимоги до рівня знань і вмінь з Історії України для вступників до НУЦЗ України.

Вступники повинні знати:

- сутність та зміст світового історичного процесу, місце і роль народу України в житті людства;
- основні проблеми вітчизняної історії, пов'язані з виникненням та розвитком України як держави, з боротьбою українського народу за свободу та незалежність;
- головні події, що вплинули на хід історії України;
- найважливіші історичні документи, що були прийняті у різні історичні періоди;
- історичний досвід українського народу в організації захисту своєї Батьківщини від зовнішніх ворогів;
- діяльність визначних історичних осіб та основних політичних партій;
- сучасні процеси соціально-економічного, політичного і культурного життя українського суспільства.

Вступники повинні мати наступні історичні компетенції:

- **хронологічну компетентність** - уміння орієнтуватися в історичному

часі, встановлювати близькі та далекі причино-наслідкові зв'язки, розглядати суспільні явища в конкретно-історичних умовах, виявляти зміни і тяглість життя суспільства;

- **просторову компетентність** – уміння орієнтуватися в історичному просторі та знаходити взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і природного довкілля;

- **інформаційну компетентність** – уміння працювати з джерелами історичної інформації, інтерпретувати зміст джерел, визначати їх надійність, виявляти і критично аналізувати розбіжності в позиціях авторів джерел;

- **логічну компетентність** – уміння визначати і застосовувати теоретичні поняття для аналізу й пояснення історичних подій та явищ, ставити запитання та шукати відповіді, розуміти множинність трактувань минулого та зіставляти різні його інтерпретації;

- **аксіологічна компетентність** – уміння формулювати оцінку історичних подій та історичних постатей, суголосну до цінностей та уявлень відповідного часу чи відповідної групи людей, осмислювати зв'язки між історією і сучасним життям.

1. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ, ЩО ВІНОСИТЬСЯ НА ІСПИТ

Тема 1. Вступ. Русь-Україна (Київська держава)

Предмет і завдання курсу історії України. Історія України як складова частина загальносвітової історії. Місце вітчизняної історії в системі вузівського навчання. Міжпредметні зв'язки у вивченні історії України. Значення курсу «Історія України» для фахової підготовки і виховання громадянської позиції та патріотизму, вироблення історичної свідомості. Наукова література з історії України. Характеристика архівних джерел.

Поняття про етнос та етногенез. Сучасний український етнос та його розселення. Інші етноси на території України. Духовне надбання етносу, складова частина його національної свідомості.

Східні слов'яни. Східнослов'янські племена і племінні союзи VI — IX ст. Передумови утворення Київської держави. Теорії її походження. Соціально-економічні і політичні фактори об'єднання слов'ян. Розвиток і характер землеволодіння. Соціально-економічний розвиток Київської Русі. Внутрішні та зовнішні фактори розвитку Київської держави за Ігоря, Ольги, Святослава Відносини Русі з кочівниками. Військові походи князів Руської держави. Етнокультурні процеси в Київській державі. Основні закономірності розвитку держави. Хрещення Русі та його історичне значення. Київська митрополія. Володимир Великий та Ярослав Мудрий. Соціально-економічний розвиток. Соціальна структура населення. Генетична неоднорідність слов'янського середовища. Чинники формування етнокультурної спільності. "Руська правда".

Тема 2. Роздроблення Русі. Південно-західні руські князівства (XII - перша половина XIV ст.). Етнополітичний розвиток.

Київська Русь як децентралізована федерація. Причини роздробленості Русі. Форми земельної власності. Зростання політичної і економічної могутності місцевих центрів. Спроби відновлення єдності держави. Соціальна структура населення. Земельно-територіальні спільності та збереження загальнослов'янської етнополітичної спільності. Продовження процесу формування української народності. Економічне і політичне зростання Галицького князівства. Внутрішня і зовнішня політика Ростиславичів. Ярослав Осмомисл. Етнополітика. Протистояння експансії польських і угорських феодалів. Роман Мстиславович. Соціально-економічний розвиток Галицько-Волинської держави. Виникнення і зростання міст. Суспільно-політичний та адміністративний устрій. Боротьба Русі проти монгольської навали. Ідея єдності Русі. Спроби Данила Галицького організувати антиординську коаліцію держав. Міжнародні відносини за Данила Галицького.

Тема 3. Україна під владою Литви і Польщі. Історичні процеси в міграційних явищах.

Зростання політичної могутності Великого князівства Литовського. Боротьба за оволодіння Галицько-Волинським князівством. Політика великих литовських князів на українських землях. Етнополітика. Соціально-політичний устрій держави. Розширення південних кордонів князівства. Литовській князь Вітовт, його зовнішня і внутрішня політика. Юридичне оформлення кріпосного права. Зростання впливу Польщі на Литву. Консерватизм національної культури як фундатор українського етносу Місце українських магнатів і шляхти в політичному житті. Наступ

католицизму. Православна церква. Походження, джерела поповнення і час виникнення козацтва. Місце козаків у охороні південних рубежів. Причини, час і місце заснування першої Запорозької Січі. Напади кримських татар і турків на українські землі. Соціально-економічний розвиток українських земель у другій половині XIV – у середині XVI ст. Розвиток сільського господарства, ремесла, сільських і міських промислів. Люблінська унія. Україна під владою Речі Посполитої. Соціально-економічний розвиток. Колонізація Лівобережної України. Магдебурзьке право. Мануфактури. Торгівля. Берестейська церковна унія.

Тема 4. Українські землі у складі Речі Посполитої (друга половина XVI - перша половина XVII ст.). Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст. Становлення державності.

Посилення соціального і національно-релігійного гніту в Україні. Урядова політика щодо козаків. Виникнення реєстрового козацтва. Формування суспільно-політичного устрою Запорозької Січі. Козацькі повстання. Наступ магнатів на права. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст. Характер, рушійні сили, мета. Основні етапи. Перемоги. Оцінка Переяславської угоди. Ліквідація старого державного ладу і зародження Української державності. Адміністративно територіальний устрій. Тенденції розвитку українського етносу. Зародження української соціальної системи, наявність в ній ознак міжнародного впливу. Поділ суспільства на суспільні групи – стани. Відновлення війни з Польщею. Віленське перемир'я. Створення коаліції проти Речі Посполитої.

Тема 5. Українська козацька держава (2 половина XVII - початок XVIII ст.)

Гетьман Іван Виговський. Порушення умов Переяславської угоди. Розчленування України на Лівобережжя й Правобережжя. Україна в політичних планах Московського царства, Речі Посполитої та Османської імперії. Запорожці у боротьбі проти татарсько-турецької агресії. “Вічний мир” і остаточне закріплення поділу України. Соціально-економічні та етнополітичні наслідки Національно-визвольної війни. Розвиток сільського господарства. Адміністративно-політичний устрій. Наступ на політичну автономію України. Обрання гетьманом Івана Мазепи. Зміцнення влади козацької старшини. П. Орлик та його Конституція. Інкорпораційна політика царизму. Боротьба старшини за відновлення гетьманства. Ліквідація Запорозької Січі. Особливості етнополітики в цей період.

Тема 6. Українські землі в другій половині XVIII ст.

Спустошення Правобережжя. Умови економічного розвитку. Відновлення козацтва. Західноукраїнські землі. Рух опришків. Закарпаття під владою Угорщини. Буковинські землі в складі Молдавського князівства. Інкорпорація України в державну структуру Російської й Австрійської імперій. Перший поділ Речі Посполитої. Захоплення Австрією Галичини й Буковини. Включення Правобережної України до складу Російської імперії. Третій поділ Речі Посполитої. Перетворення Гетьманщини у провінцію Російської імперії. Формування та розвиток історико-етнографічних регіонів України. Закріпачення селян Лівобережної України. Поширення на старшину прав російського дворянства. Україна в російсько-турецьких війнах другої половини XVIII ст.

Тема 7. Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій у першій половині XIX ст.

Розвиток товарних відносин і криза феодальної системи господарства. Стан сільського господарства. Промисловість. Промисловий переворот. Торгівля. Транспорт. Загострення соціальних суперечностей. Поширення кріпацтва на Південну Україну. Участь українського населення у війні 1812р. Декабристи в Україні. "Південне товариство". Вплив польського повстання 1830-1831 рр. на Україну. Початок українського національного відродження. Політизація національного руху. Формування та діяльність громадських, культурологічних, освітніх, політичних організацій. Утворення Кирило-Мефодіївського товариства. Закарпаття у складі Австрійської монархії. "Руська трійця". Західноукраїнські землі в революції 1848-1849 рр. Головна Руська Рада Скасування панщини. Формування української мови. Політика асиміляції австрійського та російського урядів щодо українського народу. Історичні процеси в міграційних та еміграційних явищах українців. Етнополітика. Еволюція державності.

Тема 8. Українські землі у складі Росії та Австрії у другій половині XIX ст. – на початку XX ст.

Піднесення антикріпацького руху. "Київська козаччина". Маніфест і положення 19 лютого 1861 р. Реформи 60-70-х рр. в Російській імперії, історичне значення реформ. Стан сільського господарства. Промисловий розвиток. Інтеграційні процеси. Народження вітчизняної буржуазії. Студентські громади. "Братерство тарасівців". Народовольці в Україні. Робітничий рух. Марксистські гуртки. Перші соціал-демократичні організації. Активізація національного руху. Валуєвський циркуляр та Емський указ. Соціально-економічне становище українських земель у складі Росії. Економічна криза 1900-1903 рр. Загальноросійські й українські партії в Україні. Україна в Першій російській революції 1905-1907 рр. Виникнення україномовної преси. Столипінська аграрна реформа. Українське питання в I та II Державній Думі.

Економічний розвиток західноукраїнських земель після революції 1848-1849 рр. Економічний розвиток західноукраїнських земель після революції 1848-1849 рр. Промисловий переворот. Іноземний капітал у промисловості. Становище робітників. Національний склад буржуазії й робітників. Стан сільського господарства. Москвофіли й народовці. Тенденції культурного розвитку. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель на початку XX ст. Боротьба проти соціального гніту. Трудова еміграція.

Україна в роки Першої світової війни. Товариство українських поступовців. "Спілка визволення України", Головна Українська Рада. Українські січові стрільці. Антивоєнний рух народних мас. Політичні наслідки війни в Україні. Формування передумов національно-демократичної революції.

Тема 9. Боротьба за відновлення державності України

Лютнева революція 1917 р в Росії. Проблеми національного державотворення. Утворення Української Центральної Ради. Державотворчі процеси в Україні. Утворення Тимчасового Уряду та рад робітничих депутатів. Національне державотворення. Ставлення різних політичних сил та партій до збройного

повстання у Петрограді в жовтні 1917 р., Утворення Української Народної Республіки. Виникнення в Україні радянського уряду. IV Універсал Центральної Ради. Ситуація України між російськими та австро-угорськими військами. Криза Центральної Ради навесні 1918 року. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського. Тенденції розвитку освіти науки і техніки. Утворення Директорії, її склад, соціальна база, політика Відновлення УНР, її зовнішня та внутрішня політика. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919р. Загальноукраїнський з'їзди Рад в Києві та Харкові. Перша Конституція України. Політика більшовиків в Україні.

Тема 10. Встановлення комуністичного тоталітарного режиму в Україні

Соціально-економічне й політичне становище України на початку 20-х років ХХ ст. Перехід до нової економічної політики. Голод 1921-1923 рр., УРСР у системі "договірної федерації". Наслідки входження УРСР до складу Радянського Союзу. Етнополітика. «Розстріляне відродження». Конституція СРСР 1924 р. Неп у промисловості. Сутність господарського розрахунку. Трестування промисловості. Проблема безробіття. Перші наслідки відбудовного процесу. Курс на колективізацію. "Ножиці цін". Утвердження одноособової диктатури Й.В.Сталіна. Згортанні нової економічної політики. Результати капітального будівництва у промисловості в роки першої і другої п'ятирічок. Завершення колективізації основної частини селянських господарств та Голодомор 1932 –1933. Судові політичні процеси 30-х років. Згортання політики українізації. Західноукраїнські землі у 20-30-ті рр. Українське питання. Асиміляція: цілі, засоби та наслідки. Радикалізація громадсько-політичного життя. Політичне життя. ОУН. Національно-визвольний рух. Прояви радикалізму та екстремізму.

Тема 11. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.)

Становище на західноукраїнських землях у міжвоєнний період. Українське питання в політиці Польщі, Румунії, Чехословаччини. Організація українських націоналістів. Роль греко-католицької церкви в суспільно-політичному житті Західної України. Укладення пакту Молотова-Ріббентропа. Початок Другої світової війни. Вступ Червоної армії на Західну Україну. Включення основної частини західноукраїнських земель до складу УРСР та їх радянизація. Напад Німеччини та її союзників на СРСР. Катастрофічні поразки 1941 р. Початок народної боротьби в тилу ворога Німецький окупаційний: режим План "Ост". Адміністративний устрій окупованої України. Розгортання партизанського руху проти окупантів та діяльність національного підпілля. Утворення УПА. Нова програма й тактика ОУН Початок визволення території України. Завершення боїв за Україну восени 1944 р. Початок відбудовчих робіт. Особливості відбудови народного господарства України в умовах війни.

Тема 12. Україна в другій половині 50-х - першій половині 80-х років.

Включення УРСР у світову політику як однієї з фундаторів і членів ООН. Операція "Вісла". Труднощі відбудови народного господарства. Голод 1946— 1947 рр. Насильницька колективізація в західних областях України. Масові репресії. Передача Кримської області до складу УРСР: мотиви і правова основа. Спроби

лібералізації політичного режиму. Початок реабілітації жертв сталінських репресій. Реформи М. Хрущова, їх суперечливий і непослідовний характер., загальна спрямованість і значення. Формування та діяльність громадських, культурологічних, освітніх, політичних організацій українського народу. Спроби подолання кризи в сільському господарстві. Поява дисидентів в Україні. Зародження руху шестидесятників. Зміни в кремлівському керівництві у жовтні 1964 р. та їх. наслідки для України.

Зупинення реабілітації й замовчування злочинної діяльності Сталіна Деформації у структурі економіки України, хижацька експлуатація її багатств, будівництво хімічних підприємств, атомних електростанцій. Наростання екологічної небезпеки. Екстенсивний розвиток сільського господарства, шкідливість кампанії щодо ліквідації неперспективних сіл. Подальше обмеження прав України. Політичні репресії 60-70-х років. Поглиблення самовизначення; національної самобутності українського народу. Становлення історії України. Розгортання правозахисного та дисидентського руху. Репресивні дії органів КДБ. Загострення гальмівних процесів у соціально-економічному та суспільно-етнічному розвитку України. Етнополітика.

Тема 13. Поглиблення кризи тоталітаризму в СРСР Процеси державотворення (1985-1991 рр.)

Спроби М.С. Горбачова реформувати економіку. Чорнобильська катастрофа та її наслідки. Відновлення критики сталінізму. Гласність. Зростання політичної активності народу. Гальмування перебудовчих процесів в Україні. Національне пробудження українського народу. Формування та діяльність громадських, культурологічних, освітніх, політичних організацій українського народу. Реабілітація політичних в'язнів. Утворення нових політичних партій та громадських об'єднань. Курс національно-демократичних сил на утвердження державної та економічної незалежності республіки, створення самостійної держави. Спроба серпневого (1991 р.) перевороту у Москві та його наслідки. Акт проголошення незалежності України. Заборона діяльності КПУ. Демократизація суспільства, відродження національних традицій. Пожвавлення релігійного життя. Угода про Співдружність незалежних держав. Затвердження Державної символіки України.

Тема 14. Відновлення незалежності України

Створення правової бази розвитку України як демократичної держави. Зміцнення державних кордонів. Формування Збройних сил України. Запровадження національної грошової одиниці та інших інститутів державності. Прийняття Верховною Радою України нормативних актів. Лібералізація економічного життя. Перехід до ринкових відносин, приватизації, їх суперечливий характер. Зниження темпів промислового й сільськогосподарського виробництва. Криза кредитно-фінансової системи. Наростання інфляційних процесів і соціальної напруженості. Пошуки шляхів виходу з кризи і соціального захисту населення. Труднощі національно-культурного розвитку. Кримська автономія. Формування багатопартійності в Україні. Прийняття Конституції України. Концепція зовнішньої політики України. Визнання України зарубіжними державами, встановлення дипломатичних відносин, формування представництв у міжнародних організаціях та входження України до євроструктур. Набуття Україною без'ядерного статусу. Зовнішньополітичні акції України щодо зміцнення миру і співробітництва. Рухи

протесту на початку 2000-х рр. Помаранчева революція. Культура та духовність.

Тема 15. Творення нової України

Суспільно-політичне життя України. Революція Гідності. Небесна Сотня. Анексія Росією Криму. Російсько-українська війна. Спроби мирного врегулювання.

Євроінтеграційний поступ України: вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ) в 2008 р. , угода про асоціацію між Україною та ЄС в 2014 р. Режим безвізового в'їзду в країни ЄС для громадян України.

ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСУМКОВОГО БАЛА

Виконана вступником робота оцінюється за шкалою 100-200 балів. Переведення тестових балів з історії України у рейтингову шкалу НМТ від 100 до 200 балів наведено у таблиці.

Загальна кількість завдань роботи – **73**:

Завдання враховують вимоги чинної шкільної програми. За змістом завдання різні за складністю.

Завдання 1. Питання 1 – 38 з вибором однієї правильної відповіді (максимальна кількість балів – 19);

Завдання 2. Питання 39 – 48 на встановлення відповідності (серед запропонованих тверджень (I, II, III, IV, V, VI) треба обрати ті, які розкривають основний зміст, та обрати лише один варіант відповіді (А, Б, В, Г)) (максимальна кількість балів – 10).

Завдання 3. Питання 49-66 на встановлення відповідності (Завдання містять питання на відповідність подій історичним особам або датам) (максимальна кількість балів – 18).

Завдання 4. Питання 67-73 містять питання на відповідність між поняттям та його визначенням (максимальна кількість балів – 7).

На виконання роботи відведено **90 хвилин**.

Завдання з Історії України буде оцінено відповідно до схеми нарахування балів, застосовуваної в НМТ, тобто по 0,5 тестовому балу буде нараховано за кожну правильну відповідь на завдання з вибором однієї правильної відповіді та по 1 тестовому балу за кожну правильно визначену логічну пару в завданнях на встановлення відповідності.

Отже, за виконання завдань з історії України можна отримати від 0 до 54 балів.

Таблиця переведення тестових балів тесту з історії України НМТ до шкали 100 – 200

Тестовий бал	Бал за шкалою 100 – 200
8	100
9	105
10	111
11	116
12	120
13	124
14	127
15	130
16	132
17	134
18	136
19	138
20	140
21	141
22	142
23	143
24	144
25	145
26	146
27	147
28	148
29	149
30	150

Тестовий бал	Бал за шкалою 100 – 200
31	151
32	152
33	154
34	156
35	158
36	160
37	163
38	166
39	168
40	169
41	170
42	172
43	173
44	175
45	177
46	179
47	181
48	183
49	185
50	188
51	191
52	194
53	197
54	200

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

1. Антонович В.Б. Про козацькі часи на Україні. – К.: Дніпро, 1991. – 238 с.
2. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. – К. Либідь, 1993. – 288 с.
3. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 256 с.
4. Балушок В. Українська етнічна спільнота. Етногенез, історія, етнімія. - Біла Церква, 2008. – 303 с.
5. Баран В.Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. – К.: Генеза, 2005. - 208 с.
6. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні (1917-1953). Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. – К.: Либідь - Військо України, 1994. – 686 с.
7. Бойко О. Новітня історія України (2014 – 2019 рр). – К.: Академія, 2020. – 160 с.
8. Боплан Г.Л. Опис України. Пер. з фр. Я.І. Кравця, З.П. Борисюк. – К.: Центр учбової літератури, 2021. – 256 с.
9. Борщак І. Мазепа, Орлик, Войнаровський - Львів: Червона калина, 1991. – 256 с.

10. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. – К.: Наукова думка, 1988. – 264 с.
11. В'ятрович В., Тітов Н. Наша столітня. Короткі нариси про довгу війну. – Х.: Ранок, 2023. – 256 с.
12. Відейко М. Ю. Україна: від Трипілля до Антів. - К., 2008. – 279 с.
13. Війна 2022. Щоденники, есеї, поезія. – Львів: Вид – во Старого Лева, 2022. – 440 с.
14. Володарі гетьманської булави: історичні портрети. – К.: Варта, 1995. – 557 с.
15. Гаврош О. Нескорена Карпатська Україна. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2019. – 368 с.
16. Гай-Нижник П.П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917-1920). – К.: Щек, 2010. – 304 с.
17. Гісем О. Книга Історія України. Довідник, тестові завдання. Повний повторювальний курс, підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання та державної підсумкової атестації. /О. Гісем. — К. Азбука, 2023. — 636с.
18. Гонтаренко Л.О., Хорошев О.М. Історія України: конспект лекцій. – Х.: НУЦЗУ, 2014. – 68 с.
19. Грушевський М. Нарис історії українського народу. – К.: КСД, 2022. – 576 с.
20. Дедурін Г. НМТ 2024. Історія України. Експрес-підготовка /Г. Дедурін К.: Видавництво «АССА», 2024.- 168с.
21. Історія та культура України // М.І. Бушин, О. Бут, О. Гуржій, С. Ховрич. – Черкаси, 2018. – 1158 с.
22. Історія України в особах ХІХ-ХХ ст. – К.: Україна, 1995. – 480 с.
23. Історія України: підручник // В.А. Качкан, В.М. Левандовський, О.Б. Величко. - 2-е вид. – К.: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2018. – 360 с.
24. Історія України: підручник // В.М. Литвин, - 3-тє допрац. та доповн. видав. – К.: Наукова думка, 2013. – 991 с.
25. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів // О.М. Бут, М.І. Бушин, Ю.І. Вовк. – Черкаси: ЧДТУ, 2016. – 644 с.
26. Історія України: хрестоматія. – К.: Наукова думка, 2013. – 1056 с.
27. Історія українського мистецтва. У 5-ти т. – К.: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України. - Т.1. Мистецтво первісної доби та стародавнього світу, 2008. – 710 с.; Т.2. Мистецтво середніх віків, 2010. – 1296 с.; Т.3. Мистецтво другої половини ХІV – ХVІІІ століть, 2011. – 1088 с.; Т.4. Мистецтво ХІХ століття, 2006. – 760 с.; Т.5. Мистецтво ХХ століття, 2007. – 1048 с.
28. Колективізація і голод на Україні 1929-1933. Збірник документів і матеріалів. - К.: Наукова думка, 1992. – 736 с.
29. Коляда І. Усі гетьмани України. – Х.: Фоліо, 2017. – 416 с.
30. Костомаров М. Історія України в життєписах визначних її діячів. – К.: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2015. – 493 с.
31. Крип'якевич І. Історія України. – К.: Центр навчальної літератури, 2022. – 519 с.
32. Лазарович М.В. Історія України: навчальний посібник. – К.: Знання, 2013. – 685 с.
33. Левицький М. Історія українського війська. – К.: Центр навчальної літератури, 2020. – 846 с.

34. Листи українських гетьманів // Уклав Д. Журавльов. – Х.: Фоліо, 2012. – 224 с.
35. Литвин М.Р. Проект «Україна». Галичина в Українській революції 1917-1921. – Львів, 2015. – 380 с.
36. Маланюк Є.Ф. Нариси з історії нашої культури. – К.: АТ «Обереги», 1992. – 80 с.
37. Мицик Ю. Іван Виговський.. – Х.: Фоліо, 2010. – 120 с.
38. Мицик Ю., Бажан О. Від трипільців до кіборгів. Коротка історія України. – К.: Кліо, 2022. – 688 с.
39. Мишко С. Нариси ранньої історії Русь-України. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 228 с.
40. Панчук І. Історія України Комплексне видання /І. Панчук. К. Підручники і посібники, 2020. – 496с
41. Петровський М. Історія України в документах і матеріалах. Київська Русь і феодальні князівства XII – XIII ст.. – К.: Центр навчальної літератури. 2019. – 310 с.
42. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – К.: КСД, 2023. – 512 с.
43. Сергійчук В.І. Національна символіка України. – К.: Веселка, 1992. - 109 с.
44. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. - К.: Право, 1997. - 443 с.
45. Таїрова-Яковлева Т. Коліївщина: великі ілюзії. – К.: Кліо, 2019. – 256 с.
46. Танцюра В.І. Політична історія України: навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2008. – 552 с.
47. Файзулін Я. Історія. UA: постаті, факти, версії. – К.: Комора, 2021. – 560 с.
48. Федака С. Історія України у датах і подіях. – К.: Український пріоритет, 2018. – 368 с.
49. Хорошев О.М. Історія України. Методичні рекомендації до семінарських та практичних занять і самостійної роботи студентів. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2013. – 190с.
50. Храбан І.А. Система європейської безпеки і напрямки воєнно-політичної інтеграції України до її структур. – К.: Варта, 2005. – 544 с.
51. Чухліб Т. Козацька Україна на міжнародній арені. – К.: Арій, 2023. – 352 с.
52. Шаповал Ю.І. УПА: сторінки історії. – К.: Знання, 2007. – 92 с.
53. Яворницький Д. Історія запорізьких козаків. У 3-х томах. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. - Т.1. – 580 с.; Т.2. 1471 – 1686 роки. – 560 с.; Т.3. 1686 – 1734 роки. – 558 с.
54. Яворницький Д., Васильківський С., Самокиш М. З української старовини. – Х.: Видавець Олександр Савчук, 2022. – 144 с.

Internet-ресурси

1. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>
2. <http://www.lib.com.ua/>
3. www.testportal.gov.ua